

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СЛОВАЦЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.
СЕРЕДНІ ВІКИ. ВІДРОДЖЕННЯ**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

для бакалаврів філології за спеціалізацією 035. 01 Українська мова та література. Літературна творчість. Документознавство та інформаційна діяльність; 035.033 Польська мова та література. Зарубіжна література; 035.036. Словацька мова та література; 035.038 Чеська мова та література.

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СЛОВАЦЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.
СЕРЕДНІ ВІКИ. ВІДРОДЖЕННЯ**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

для бакалаврів філології за спеціалізацією 035. 01 Українська мова та література. Літературна творчість. Документознавство та інформаційна діяльність; 035.033 Польська мова та література. Зарубіжна література; 035.036. Словацька мова та література; 035.038 Чеська мова та література.

УДК 821.09(3)(076)0-75

Д-30

У навчально-методичному посібнику містяться матеріали до курсу «Історія зарубіжної література. Середні віки. Відродження» для студентів-філологів за спеціалізацією 035. 01 Українська мова та література. Літературна творчість. Документознавство та інформаційна діяльність; 035.033 Польська мова та література. Зарубіжна література; 035.036. Словацька мова та література; 035.038 Чеська мова та література.

Укладачі: д.ф.н, професор кафедри словацької філології Бедзір Н.П.;
ст. викладач кафедри словацької філології Демчик М. І.

Рецензент: д.ф.н., професор кафедри теорії і практики перекладу
Зимомря І.М.

*Рекомендовано до друку Науково-методичною комісією філологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».
Протокол №5 від 24.05.2022 р.*

*Рекомендовано до друку Вченою радою філологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Протокол №9 від 28.06.2023р.*

ЗМІСТ

Вступ

Розділ 1. Література Середніх віків;

- 1.1. Поняття історичного та культурного Середньовіччя;
- 1.2. Література Раннього Середньовіччя латинською мовою;
- 1.3. Література Раннього Середньовіччя народними мовами;
- 1.4. Література Зрілого Середньовіччя та героїчний епос;
- 1.5. Світська література Зрілого Середньовіччя;
- 1.6. Література середньовічного міста;
- 1.7. Питання для самоконтролю;

Розділ 2. Література доби Відродження;

- 2.1. Доба Відродження як новий етап у історії світової культури;
- 2.2. Данте Аліг'єрі – найвеличніший поет італійського Передвідродження;
- 2.3. Література італійського Відродження;
- 2.4. Література доби Відродження у Франції, Німеччині та Нідерландах;
- 2.5. Література англійського Відродження;
- 2.6. Література іспанського та португальського Відродження;
- 2.7. Питання для самоконтролю;

Розділ 3. Теми та плани практичних занять;

Розділ 4. Теми самостійних робіт та рекомендації до їх виконання;

Розділ 5. Комплекс питань до підсумкового контролю;

Розділ 6. Взірці модульних робіт;

Розділ 7. Художні твори, рекомендовані для прочитання;

Розділ 8. Поезія Середніх віків та доби Відродження;

Розділ 9. Словник термінів;

Розділ 10. Список літератури.

ВСТУП

Курс «Історія зарубіжної літератури» (Середньовіччя, доба Відродження) знайомить студентів 1-го курсу (українського, словацького, чеського і польського відділення філологічного факультету) у другому семестрі з розвитком літератури в Європі в період Середніх віків та епохи Ренесансу – від часу розпаду Римської імперії до кінця XVI століття.

При вивченні літератури Середніх віків головна увага звертається на твори, що визначають ідейну й естетичну природу середньовічної літератури і вплинули на формування жанрової системи та національної своєрідності сучасних європейських літератур. Це твори Аврелія Августина, Софронія Ієроніма, світська література латинською мовою, героїчні епоси Франції, Іспанії, Німеччини, лицарська та міська літератури, котрі сприяли розвитку літератури національними мовами.

Під час знайомства з літературою доби Відродження акцент робиться на тих творах епохи Ренесансу, які були новаторськими, резонансними (поема «Божественна комедія» Данте, «Декамерон» Боккаччо, сонети Петрарки, Ронсара, Шекспіра, утопічний роман Т.Мора, гуманістичний твір Франсуа Рабле, трагедії та комедії Шекспіра, реалістичний роман Сервантеса «Дон Кіхот» тощо).

Курс розрахований на теоретичне та практичне засвоєння студентами-філологами здобутків і закономірностей розвитку словесного мистецтва Середньовіччя та епохи Відродження, його вплив на розвиток української, словацької, чеської та польської літератур. Курс є продовженням вивчення студентами-філологами історії зарубіжної літератури доби Античності у першому семестрі і є надзвичайно важливим для подальшого знайомства з розвитком світової літератури.

Студенти матимуть змогу розкрити себе як творчі особистості під час підготовки та відповідей на практичних заняттях та під час створення та захисту рефератів або презентацій.

Студенти зможуть набути професійний досвід літературознавчої роботи з художніми текстами, науковими публікаціями, довідниками словниками, бібліографічними матеріалами, сучасними інформаційними джерелами.

Вивчення даного курсу сприятиме розширенню естетичного кругозору студентів, розвитку критичного мислення та формуванню читацької культури.

РОЗДІЛ 1. Література Середніх віків.

Тема 1.1. Поняття історичного та культурного Середньовіччя.

Середні віки як культурно-історична доба. Перехід від античності до середньовіччя як світоглядна революція: від орієнтації на «природний космос» і «раціональний логос» до орієнтації на надприродного бога та ірраціональну віру. Нова художня мова середньовічної культури: перехід від мімесиса (наслідування) до фантазії (вигадки).

Середньовічна література. Етапи розвитку. Періодизація. Література Раннього Середньовіччя (V-X ст. н.е.) та література Зрілого (або Високого Середньовіччя).

Витоки середньовічної літератури та її специфіка. Біблія і початок християнської літератури Заходу. Роль християнства у виробленні художнього ідеалу Середньовіччя. Примат моральних цінностей над естетичними у Новому Завіті і християнській літературі. Символіко-алегоричний лад середньовічного художнього мислення. Жанрово-стильова система середньовічної літератури. Вплив народної сміхової культури на літературу середніх віків.

Тема 1.2. Література Раннього Середньовіччя латинською мовою.

Клерикальна та світська література. Ідея теократії у творах «батьків церкви» **Квінта Септимія Тертуліана, Софронія Ієроніма, Аврелія Августина**. «Сповідь» Аврелія Августина як неперехідний за значенням зразок християнської літератури. Жанрове і тематичне розмаїття клерикальної літератури. Гімни, молитви, життя святих, «видіння». Творчість **Аніція Босція, Аврелія Кассіодора, Венанція Фортуната**.

Каролінгське і Оттонівське Відродження (VIII ст. – X ст.) Розвиток культури, науки, мистецтва, світської латинської літератури за часи правління імператора Карла Великого (768 – 814 рр.). Творчість діячів Академії Карла – Петра Пізанського, Павла Діакона, Алкуїна, Ейнхарда, Теодульфа, Ангільберта. Пожвавлення світської латинської літератури при дворах німецьких імператорів Оттона I і Оттона II. Творчість поетеси-черниці Гросвіти Гандерсгеймської (бл. 935 – 1002 рр.).

Латинські хроніки як літературні пам'ятки.. «Історія готів» Йордана (VI ст.), «Історія франків» Григорія Турського (VI ст.), «Церковна історія англів» Беди Високоповажного (VIII ст.), «Історія датчан» (XII ст.).

Тема 1.3. Література Раннього Середньовіччя народними мовами.

Походження епосу західноєвропейського літературного регіону. Загальні поняття про героїчний епос – архаїчний (додержавний) і про класичний (державний). Міф і казка як джерела архаїчного епосу.

Література Ірландії. Кельтський епос. Саги – героїчні, фантастичні, уладського циклу. «Уладський цикл» як найдревніша частина ірландського епосу. Саги про богатиря Кухуліна. «Книга Бурої корови», 1100 р.) та «Лейнстерська книга», др. пол. XII ст).

Література Ісландії (давньоскандинавська література). Еддична поезія: «Старша Едда», «Молодша Едда». Боги ісландської міфології. Поезія скальдів. Творчість **Сноррі Стурлусона** (1179 – 1241). Ісландські саги.

Англосаксонська «**Поема про Беовульфа**» (VII – VIII ст.). Традиції та новаторство героїчного епосу. Германський народно-героїчний епос. «**Пісня про Хільдебранда**» (IX ст.).

Тема 1.4. Література Зрілого Середньовіччя та героїчний епос.

Хронологічні межі **Зрілого Середньовіччя** (XI-XIV ст.). Основні суспільно-політичні події цього періоду (утвердження феодального способу виробництва, хрестові походи, виникнення і розвиток університетів і т.д.) . Взаємопроникнення серйозного (трагічного) і смішного (комічного) як характеристика народного світогляду цієї доби. Літературні жанри зрілого середньовіччя.

Усна народна творчість та героїчний епос. Переробка стародавніх легенд. Формування національної свідомості. Роль жонглерів, хугларів, шпільманів та пізніших переписувачів у циклізації, обробці та поширенні героїчних поем.

Французький героїчний епос: «**Пісня про Роланда**» (1100 р.). Історична основа, особливості епічної та художньої мови «Пісні».

Іспанський героїчний епос: «**Пісня про мого Сіда**» (1140 р.). Народність поеми. Епічний герой: національне і загальнолюдське в його образі.

Німецький героїчний епос: «**Пісня про Нібелунгів**» (1200 р.). Народність поеми. Моральні проблеми і характер їх вирішення. Подальша доля поем у мистецтві.

Тема 1.5. Світська література Зрілого Середньовіччя.

Світська література латинською мовою. Творчість **вагантів (голіардів)** XII – XIII ст. Вплив народної сміхової культури, античної традиції та релігійної лірики на поезію вагантів.

Лицарська (куртуазна) література. Кодекс придворно-лицарської моралі та куртуазні естетичні норми. Культ «Прекрасної Дами». Тип мандрівного лицаря. Куртуазна лірика. Лірика трубадурів і труверів (Джауфре Рюдель, Бернарт де Вентадорн, Бертран де Борн). Міннезанг (творчість фон дер Фогельвейде, Рейнмар фон Хагенау та ін.).

Ранні форми **рицарського роману** (Античний цикл, романи про Олександра Македонського, про Трою, про Енея, про Фіви). Рицарські романи бретонського циклу («Романи про короля Артура», «Романи про святий Грааль»). Роман «Трістан та Ізольда» в реконструкції Жана Бедьє. Німецький рицарський роман. «Парцифаль» Вольфрама фон Ешенбаха. Візантійський цикл. «Флуар і Бланшефлор». Рецепції роману про Трістана та Ізольду у світовій та українській літературах.

Тема 1.6. Література середньовічного міста.

Міська (бюргерська) та народна література. Традиції народної сміхової (карнавальної) культури. **Фабліо** та **шванки**. Особливості фабльо жонглерів Рютбефа, Гугона Леруа, Берньє. Австрієць Штрікер та його шванки про попа Аміса. Вплив фабльо і шванків на творчість письменників різних епох (Боккаччо, Чосер, Мольєр, Бальзак та ін.)

Алегоричний тваринний епос **«Роман про Ренара»**, XIII ст. «Роман про Ренара» та «Лис Микита» Івана Франка. Особливості алегорії у **«Романі про Троянду»**. **«Видіння про Петра Орача» Вільяма Ленгледа**.

Міська драматургія. Літургійна драма («Дійство про Адама»). Містерія («Містерія старого заповіту», «Містерія Різдво Христове»). Містерії світського характеру («Зруйнування Трої», «Облога Орлеану»). Міракль. «Міракль про Теофіла» Рютбефа, «Гра про Св. Миколая» Жана Боделя. Мораліте. **Світський середньовічний театр**. Творчість Адама де ла Аля («Гра в альтанці» та «Гра про Робіна і Маріон»). Комедійна драматургія («Хлопчик і сліпий»). **Фарс** як провідний народний жанр середньовічного театру. Вплив фарсу на розвиток комедії та української інтермедії XVII – XVIII ст.

Розділ 1.7. Питання для самоконтролю:

1. Вкажіть хронологічні рамки Середніх віків.
2. Чим можна пояснити вплив церкви на культуру Середніх віків?
3. Яку роль відіграла латинська мова у розвитку культури та літератури Середніх віків?
4. Які жанри клерикальної літератури ви знаєте?
5. Чому часи правління Карла Великого називають «каролінгським відродженням»?
6. Назвіть характерні риси архаїчного героїчного епосу. Які архаїчні епоси вам уже відомі?
7. У чому полягає відмінність між архаїчним та класичним героїчним епосами?
8. Назвіть хранителів і виконавців ірландських саг.
9. Які саги про подвиги Кухуліна ви знаєте?
10. Назвіть найвідоміших богів скандинавської міфології
11. Який мандрівний мотив зустрічається у «Пісні про Хільдебранда»?
12. Як вплинули хрестові походи на культурний розвиток Зрілого Середньовіччя?
13. Поясніть відмінність «Пісні про Роланда» від її історичної основи.
14. У чому полягає новаторство іспанського героїчного епосу «Пісня про мого Сіда»?
15. Назвіть казкові і міфологічні мотиви, які зустрічаються у «Пісні про Нібелунгів»?
16. Назвіть імена відомих вагантів.
17. Які жанри лірики трубадурів ви знаєте?

18. Назвіть автора лицарських романів про короля Артура і лицарів Круглого столу.
19. Який мандрівний сюжет про попа Аміса використав Г.Х. Андерсен?
20. Який відомий фольклорний мотив покладено в основу «Міракля про Теофіла» Рютбефа?

РОЗДІЛ 2. Література доби Відродження (XIV – XVII).

Тема 2.1. Доба Відродження як новий етап у історії світової культури.

Література Відродження у країнах Західної Європи як якісно нова доба

у духовному розвитку. Соціально-економічні та політичні передумови західноєвропейського відродження. Філософські основи ренесансного антропоцентризму. Основні принципи Ренесансу: синтез і повнота життя, гармонія і пропорція. **Гуманізм та гуманісти Відродження.** Ренесансний протестантизм. Періодизація доби Відродження. Проблема **«Передвідродження» (Проторенесансу).** Вплив античності на формування гуманістичного світосприймання.

Тема 2.2. Данте Аліг'єрі – найвеличніший поет італійського Передвідродження.

Основні риси особистості **Данте Аліг'єрі.** Два періоди творчості: «флорентійський» і «роки вигнання». «Солодкий новий стиль». Збірка «Vita nova» («Нове життя»). Тема кохання і образ Беатріче. Морально-філософський трактат «Бенкет» – проблема пізнання і божественного одкровення; трактат «Про народну мову»; політичний трактат «Про монархію».

«Божественна комедія» як синтез духовної культури середньовіччя. Поема Данте як ліричний епос. Філософська основа символіко-алегоричного методу Данте. Античність і «Божественна комедія» Данте. Поняття про символ і алегорії, знак і образ. Багатозначність символіко-алегоричної художньої системи Данте. Розмаїті плани змісту поеми: морально-релігійний, історико-політичний, біографічний. Нова парадигма історії у творі. Моралістична символіка. Структура «Пекла». Сенс і значення окремих образів: Вергілій, Беатріче, Франческа де Ріміні, граф Уголіно, Фаріната та ін. Архітектоніка «Чистилища», його морально-релігійний сенс. «Рай» і його структура. Данте і Передвідродження. Становлення ренесансної системи жанрів, формування національної свідомості, національної специфіки. Вплив творчості Данте на світову та українську літературу.

Тема 2.3. Література італійського Відродження.

Творчість **Франческо Петрарки**, збірка «Канцоньєре». Історія створення збірки. Картина світу в ліриці Петрарки. Новий діалог особистості зі світом. Прекрасне і загальнолюдське в Лаурі. Значення творчості Петрарки для розвитку європейської лірики.

Життєвий і творчий шлях **Джованні Бокаччо.** Автобіографічність та психологізм повісті «Елегія мадонни Ф'яметти» (1343р.). Риси стихійного сенсуалізму у поемі «Ф'єзоланські німфи» (1345 – 1346 рр.). Збірка «Декамерон» як найвищий етап у творчому розвитку Бокаччо. Середньовічні анекдот, фаблію, шванк і новела Бокаччо (спільне та особливе). «Новеліно,

або сто давніх оповідок» і «Декамерон». Різноманітність новел «Декамерона», проблематика, художня своєрідність. Гуманізм Боккаччо.

Розвиток гуманізму в кінці XIV і в XV ст. **Лудовіко Аріосто** («Несамовитий Орландо»). Ніколо Макіавеллі («Князь», «Мандрагора»). **Томазо Кампанелла** («Місто сонця»). Джордано Бруно («Підсвічник»).

Тема 2.4. Література доби Відродження у Франції, Німеччині та Нідерландах.

Література французького Відродження. Франція доби Ренесансу (XVI ст.). Виклик середньовічному світосприйманню в поезії **Франсуа Війона** («Малий заповіт», «Великий заповіт»). **Маргарита Наваррська** («Гептамерон»: композиція, психологізм).

Франсуа Рабле . «Гаргантюа і Пантагрюель» – вершина французької гуманістичної літератури. Жанр і композиція твору, художні особливості. Тема схоластики та захист гуманістичного ідеалу виховання в романі. Критичне зображення різних сторін феодального суспільства в романі. Головні образи роману: Гаргантюа і Пантагрюель, Жан, Панург. Поєднання фантастичного і реального плану в романі. Природа сміху Рабле. Народно-поетичні джерела «Гаргантюа і Пантагрюеля». Гуманістична проблематика в книзі. Карнавальна амбівалентність раблезіанського сміху.

Творчість поетів літературного об'єднання «**Плеяда**». **П'єр Ронсар** та його сонети. Значення поетичного маніфесту «Плеяди» «На захист і звеличення французької мови». Криза французького гуманізму. **Мішель Монтень** («Досліди»).

Література німецького та нідерландського Відродження. Творчість **Ульріха фон Гуттена**, **Мартіна Лютера**. Бюргерська і народна література («Тіль Ейленшпигель», «Доктор Фаустус»). **Ганс Сакс** («Комедія про терплячу й послушну маркграфиню Грізельду»), **Себастьян Брант** («Корабель дурнів»). **Еразм Роттердамський** («Похвала Глупоті»).

Тема 2.5. Література англійського Відродження.

Проблема періодизації англійської літератури доби Відродження. Творчість **Джефрі Чосера** («Кентерберійські оповідання»). Розквіт народно-пісенної творчості (шотландські балади про Робін Гуда). **Томас Мор** та його «Утопія». Творчість **Філіпа Сіднея**, **Едмунда Спенсера** та **Джона Лілі**. Основні етапи розвитку англійської гуманістичної драми. Роль античної спадщини, традицій італійської драматургії та досвіду народного театру. Місце попередників Шекспіра (**Крістофер Марло**, **Кід**).

Творчість Вільяма Шекспіра як найвище досягнення європейської літератури доби Відродження. Періодизація та еволюція творчості драматурга. Шекспір як людина і автор. «Шекспірівське питання». Творчий доробок і хронологія творів.

Проблематика і специфіка жанру сонету у Шекспіра. Переклади, сонетів Шекспіра українською, словацькою, чеською, польською мовами. Тема дружби і кохання в сонетному циклі. Поетична творчість Шекспіра.

Комедії Шекспіра. Особливості ранніх комедій («Приборкання непокірної», «Сон літньої ночі»). Своєрідність пізніх комедій («Венеційський купець», «Дванадцята ніч»). Трагічне в комедійному світі Шекспіра.

Шекспір-трагік. Особливості ранніх трагедій Шекспіра. «Ромео і Джульєтта»: система образів, основні проблеми, фінал. Структура шекспірівської трагедії. Трагедія «Гамлет» як початок вищого етапу шекспірівської трагедії. «Отелло», «Макбет», «Король Лір» – двоїста природа образів.

Жанрова розмаїтість та багатоплановість спадщини Шекспіра. Шекспір і криза ренесансного гуманізму. Останній період творчості («Зимова казка», «Цимбелін», «Буря»). Роль Шекспіра у розвитку світового театру.

Тема 2.6. Література іспанського та португальського Відродження.

Особливості розвитку західноєвропейської літератури у XVI-XVII ст. Зміни у жанрово-стильовій системі. Значення національної художньої традиції у формуванні іспанської ренесансної культури. Своєрідність ренесансної лірики (Хуан Боскан, Крістобаль де Кастільєхо і т.д.). Класичні зразки **шахрайського** (пікаресного, крутійського) роману. Вплив шахрайського роману на розвиток європейського роману (Філдінг, Діккенс). Розвиток лицарського роману та причини його популярності в Іспанії.

Зародження іспанської драми та гуманістичної прози. Творчість **Лопе де Веги** її значення для розвитку світового театру. Поетика трактату «Нове мистецтво писати комедії у наші дні». Драми («Собака на сні», «Учитель танців», «Дівчина з глечиком»).

Характеристика творчості **Мігеля де Сервантеса Сааверди**. «Дон Кіхот» як шедевр світової літератури (проблематика, композиція, художні особливості; конкретно-історичний і загальнолюдський зміст роману). Характер пародії на лицарську літературу і лицарські інститути в перших розділах роману. Піднесено-гуманна свідомість Дон Кіхота і народна мудрість Санчо Панси. Центральні образи роману – Дон Кіхот і Санчо Панса: спільне і подібне, проблема сутності людини, внутрішній світ героїв. Український переклад «Дон Кіхота» Миколою Лукашем.

Відродження в літературі Португалії. Колоніальна експансія та її відбиття у творчості **Луїса ді Камоенса** («Лузіада»). Сонети Камоенса.

Тема 2.7. Питання для самоконтролю:

1. Вкажіть періоди Відродження.
2. Чому добу Відродження називають однією з найтрагічніших епох у житті європейської цивілізації?
3. У чому полягає новаторство збірки Данте «Нове життя»?
4. Поясніть символіку чисел «три», «дев'ять», «сім», «десять» та наведіть приклади їх застосування у «Божественній комедії» Данте.

5. Назвіть теми, до яких звертається Франческо Петрарка у збірці «Канцоньєре».
6. Доведіть, що «Декамерон» Боккаччо започаткував історію жанру художньої реалістичної новели в Європі?
7. Чому творчість Франсуа Війона відносять до періоду французького Проторенесансу?
8. Які форми і прийоми комічного використовує Франсуа Рабле у романі «Гарантюа і Пантагрюель»?
9. Назвіть жінок що стали героїнями трьох циклів сонетів Ронсара.
10. Пригадайте, які людські пороки і вади висміює Брант у «Кораблі дурнів»?
11. Поясніть походження назви роману Томаса Мора «Утопія» та назвіть характерні риси життя на острові.
12. Кого «антистратфордianці» називають автором замість Шекспіра?
13. У чому полягає відмінність між сонетами Петрарки та Шекспіра?
14. Назвіть дублюючі сюжетні лінії у комедії Шекспіра «Сон літньої ночі».
15. Поясніть, чому можна стверджувати, що в трагедіях Шекспіра «катастрофа обов'язково переходить в катарсис»?
16. Назвіть традиційні риси іспанського шахрайського роману.
17. Чому Лопе де Вега називають творцем іспанського національного театру?
18. Які твори Сервантеса (окрім «Дон Кіхота») ви знаєте?
19. Назвіть гуманістичні ідеали, які відстоює Дон Кіхот. Наведіть приклади з роману.
20. Чому І. Франко зазначив, що Сервантес створив «перший роман новішого покрою»?

РОЗДІЛ 3. *Теми та плани практичних занять*

Практичне заняття №1 Особливості героїчного епосу зрілого Середньовіччя

План

1. Героїчний епос як закономірне явище літератури Середніх віків.
2. «Пісня про Роланда» – вершина французького національного епосу (історична основа поеми, проблематика та ідеї епосу, образна система твору, художні особливості «Пісні..»).
3. Традиції та новаторство іспанського героїчного епосу «Пісня про мого Сіда» (історична основа поеми, проблематика та ідеї епосу, образна система твору, художні особливості «Пісні..»).
4. Своєрідність німецького епосу «Пісня про Нібелунгів» (історична основа поеми, проблематика та ідеї епосу, образна система твору, художні особливості «Пісні..»).
5. Подальша доля поем у мистецтві.

Завдання:

1. Зробіть порівняльну таблицю трьох епосів за схемою: історична основа поеми, проблематика та ідеї епосу, образна система твору, художні особливості;

2. Випишіть у зошит значення термінів: героїчний епос, архаїчний епос, сага, скела, реконкіста, жонглер, хуглар шпільман, Нібелунги.

Література:

1. Бітківська Г.В. Особливості вивчення літератури середніх віків у загальноосвітніх навчальних закладах / Г.В. Бітківська // Викладання зарубіжної літератури: проблеми та досягнення. Султанівські читання: Збірник статей. Івано-Франківськ, 2010. Випуск I. С. 10–13.
2. Давиденко Г.Й. Навчальний матеріал з курсу «Література Середньовіччя і доби Відродження». Глухів: РВВ ГДПУ, 1998.
3. Кирилюк З. В. Література Середньовіччя. Посібник для вчителя. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2003, 176 с.
4. Ковбасенко Ю.І. Література Середньовіччя: навчальний посібник. К.: КУ імені Бориса Грінченка, 2011, 152 с.
5. Пащенко В. Перлина героїчного епосу Франції // Пісня про Роланда / Пер. В. Пащенко і Н. Пащенко. К.: Либідь, 2003. С. 162 – 174.
6. Прокаєв Ф.І. та ін. Зарубіжна література ранніх епох. Античність. Середні віки. Відродження. К.: ВШ, 1994.
7. Шалагінов Б. Зарубіжна література. Від античності до початку ХІХ сторіччя. – К., 2007.

(або на вибір)

Література лицарського замку

План

1. Хрестові походи і лицарська культура.
2. Особливості лірики трубадурів Провансу, її жанрове розмаїття (на прикладі творчості одного з поетів).
3. Німецький міннезанг. Творчість Вальтера фон дер Фогельвейде та Тангейзера.
4. Виникнення, розвиток, особливості та основні тематичні групи лицарського роману.
5. Легенда про Трістана та Ізольду і її рецесія у середньовічній літературі (романи Тома і Беруля).
6. Вплив лицарської культури на подальший розвиток літератури і мистецтва.

Завдання:

1. Випишіть у зошит дані про життя та творчість найвідоміших куртуазних поетів Європи (4 біографії, за вибором студента).
2. Поясніть, чому у лицарському романі закладено основи подальшого розвитку жанру. Наведіть приклади.

Література:

1. Давиденко Г.Й. Історія західноєвропейської літератури раннього та зрілого Середньовіччя. Суми: Університетська книга, 2006, 261 с.
2. Кирилук З. В. Література Середньовіччя. Посібник для вчителя. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2003, 176 с.
3. Ковбасенко Ю.І. Доба Середньовіччя. К., 2009.
4. Література західноєвропейського Середньовіччя / під ред. Н.О. Висоцької. Вінниця: Нова книга, 2003, 464 с.
5. Шалагінов Б. Зарубіжна література. Від античності до початку ХІХ сторіччя. К., 2007.

Практичне заняття №2

Данте Аліг'єрі як останній поет Середньовіччя та перший поет доби Відродження

План

1. Життєвий і творчий шлях Данте.
2. Історія створення «Божественної комедії».
3. Роль композиції, символіки та алегорії у розкритті головної ідеї «Божественної комедії».
4. Система образів поеми.

5. Інтерпретація «Божественної комедії» Данте у романі Дена Брауна «Інферно».

Завдання:

1. Назвіть українських поетів – перекладачів «Божественної комедії» Данте. Поясніть, чому саме «Пекло» найчастіше було об'єктом перекладу?
2. Які почуття викликають у вас образи Франчески де Ріміні і графа Уголіно? Яку роль відіграють ці образи у поемі Данте?

Література:

1. Данте і Україна / Уклав М. Стріха. К., 2000.
2. Данте. Божественна комедія / Пер. з італ. і коментарі Є.А. Дроб'язка; Передмова О.Б. Алексєєнко. Харків: Фоліо, 2001. 607 с.
3. Кирилук З. В. Література Середньовіччя. Посібник для вчителя. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2003. 176 с.
4. Прокаєв Ф.І. та ін. Зарубіжна література. Античність. Середні віки. Відродження. К.: ВШ, 1994.
5. Франко І.Я. Данте Аліг'єрі. Характеристика середніх віків. Життя поета і вибір з його поезій. Дантова друга любов // Збір. тв.: У 50 т. Т. 12. К., 1978
6. Шалагінов Б. Зарубіжна література. Від античності до початку ХІХ сторіччя. К., 2007.
7. Шаповалова М.С. та ін. Історія зарубіжної літератури. Середні віки та Відродження. Львів: Світ, 1993. С. 107 – 122.

Практичне заняття №3 Жанр сонета в історичному розвитку

План

1. Сонет як жанр красного письменства.
2. Сонети Данте і Петрарки: тематика і поетика.
3. Своєрідність сонетів П'єра де Ронсара. Тематика, проблематика, система образів.
4. Новаторство сонетів В. Шекспіра. Сонети, присвячені другу та смаглявій леді.
5. Переклади сонетів Данте, Петрарки, Ронсара, Шекспіра українською (чеською, словацькою, польською мовами).
6. Жанр сонету в українській (словацькій, чеській, польській) літературі.

Завдання:

1. Знайдіть інформацію про всі відомі різновиди сонетів. Наведіть приклади;
2. Підготуйте виразне читання сонетів.

Література:

1. Вороніна Л. Сонети Петрарки і Шекспіра // Зарубіжна література. 2004. № 41. С. 21.
2. Даньшина Л.І. «Благословенні будьте серця рани...» Лірика Франческо Петрарки // Всесвітня література і культура. 2004. № 4. С. 30 – 32.
3. Зарубіжна література ранніх епох: Античність. Середні віки. Відродження: Навчальний посібник для студентів педінститутів / Ф. Прокаєв, та ін., К., 1994.
4. Історія зарубіжної літератури: Середні віки та Відродження / М. С. Шаповалова, Г. Л. Рубанова, В. А. Моторний. Львів, 1982.
5. Павличко Д.В. Філософія життя та любові у трактах і сонетах // Відродження. 1994. №4. С 49 – 54.
6. Шалагінов Б. Зарубіжна література. Від античності до початку ХІХ сторіччя. К., 2007.

Практичне заняття №4 Майстерність В. Шекспіра – комедіографа

План

1. Життєвий і творчий шлях В. Шекспіра.
2. Джерела комедії В. Шекспіра «Сон літньої ночі».
3. Функції дублюючих сюжетних ліній у комедії «Сон літньої ночі».
4. Засоби комічного у комедії «Сон літньої ночі».
5. Особливості ренесансного сміху комедії Шекспіра.

Завдання:

1. Підготуйте повідомлення про участь В. Шекспіра у театральному житті Англії.
2. Поясніть відмінність між «карнавальним» і «ренесансним» сміхом. Наведіть приклади з комедії Шекспіра.

Література:

1. Зарубіжна література ранніх епох. Античність. Середні віки. Відродження / Ф. І. Прокаєв та ін. К., 1994.

2. Історія зарубіжної літератури: Середні віки та Відродження / М. С. Шаповалова, Г. Л. Рубанова, В. А. Моторний. Львів, 1982.
3. Шалагінов Б. Зарубіжна література. Від античності до початку ХІХ сторіччя. К., 2007.

(або на вибір)

Практичне заняття №4 **Трагічне сприйняття світу у «Гамлеті» В. Шекспіра**

План

1. В. Шекспір як людина і автор.
2. Історія створення трагедії В. Шекспіра «Гамлет».
3. Мотив помсти, його зв'язок із системою образів трагедії.
4. Особливості конфлікту у творі.
5. Особливості трагізму образу Гамлета.
6. Жіночі образи у трагедії.
7. Світове значення трагедії В. Шекспіра «Гамлет».

Завдання:

1. Знайдіть і выпишіть у зошит цитати, що доводять гуманістичні погляди Гамлета:
2. Підготуйте письмову відповідь на тему: «Чому Гамлет став «вічним образом»?»

Література:

1. Дітькова С.Ю. Біблійні алюзії в трагедії В.Шекспіра «Гамлет» // Зарубіжна література. 2004. № 5. С. 10 – 17.
2. Зарубіжна література ранніх епох. Античність. Середні віки. Відродження / Ф. І. Прокаєв та ін. К., 1994.
3. Історія зарубіжної літератури: Середні віки та Відродження / М. С. Шаповалова, Г. Л. Рубанова, В. А. Моторний. Львів, 1982.
4. Український шекспірівський портал. – Режим доступу: <http://shakespeare.zp.ua/>
5. Франко І. Передмова до п'єси В.Шекспіра «Гамлет» // Зібр. творів: у 50 т. К., 1981. Т. 32.
6. Шалагінов Б. Зарубіжна література. Від античності до початку ХІХ сторіччя. К., 2007.

Практичне заняття №5 **Значення творчості Мігеля де Сервантеса Сааведри у розвитку світової літератури**

План

1. Життєвий шлях та творчий доробок іспанського письменника.
2. Історія створення роману «Дон Кіхот» (джерела твору, еволюція авторського задуму).
3. Особливості зображення і оцінка життя Іспанії часів Сервантеса.
4. Новаторство Сервантеса у створенні образу Дон Кіхота.
5. Значення образу Санчо Панси у авторському задумі роману.
6. Художня майстерність письменника в романі (особливості композиції, роль вставних новел, мовне багатство та ін.)
7. Роль «Дон Кіхота» в подальшому розвитку європейської літератури.

Завдання:

1. Напишіть у зошит цитатний план до образів Дон Кіхота і Санчо Панси;
2. Підготуйтеся до переказу однієї зі вставних новел роману. У чому полягає сюжетна близькість вставних новел з основним змістом роману.

Література:

1. Гончарук Т. Поняття про «вічний образ». Зображення подвигів Дон Кіхота // Зарубіжна література. 2005. № 40. С. 13.
2. Зарубіжна література ранніх епох. Античність. Середні віки. Відродження / Ф. З. Прокаєв та ін. К., 1994.
3. Ортега-і-Гассет, Хосе. Роздуми про Дона Кіхота / Хосе Ортега-і-Гассет; [пер.: Г. Верба]. К. : Дух і літера, 2012. 210 с.
4. Скобельська О.І. Шляхами Дон Кіхота. Харків: Веста: Ранок, 2004. 192 с.
5. Шалагінов Б. Зарубіжна література. Від античності до початку ХІХ сторіччя. К., 2007.
6. Шаповалова М.С. та ін. Історія зарубіжної літератури. Середні віки та Відродження. Львів: Світ, 1993. С. 205-217.

РОЗДІЛ 4. Тематика рефератів та рекомендації до їх виконання

Тематика рефератів (презентацій) до першого модульного контролю

1. Історико-культурні передумови виникнення середньовічної літератури.
2. Образ Кухуліна як яскравий приклад героя архаїчного епосу.
3. Людина і світ чудесного у ірландських сагах.
4. Космогонічні та есхатологічні міфи «Старшої Едди».
5. «Молодша Едда» та поезія скальдів.
6. Скандинавська словесність і Київська Русь.
7. Риси героїчного міфу у англосаксонському епосі «Беовульф».
8. «Пісня про Гільдебранта» – героїчна пам'ятка континентальних германців
9. Світський характер трактату Северина Боетія «Про розраду філософією».
10. Проблеми становлення особистості у автобіографічному трактаті Аврелія Августина «Сповідь».
11. Традиції житійної літератури доби Середньовіччя.
12. Особливості «Каролінгського Відродження».
13. Жанрові особливості «Видіння про Петра Орача» Вільяма Ленгледа.
14. Типологічна схожість «Пісні про Роланда» та «Слова про похід князя Ігоря».
15. Традиції та новаторство жанру героїчного епосу у «Пісні про Роланда».
16. Образ ідеального правителя у «Пісні про мого Сіда».
17. Історична основа та художня вигадка у «Пісні про мого Сіда».
18. Жіночі образи у «Пісні про Нібелунгів».
19. Жанрові особливості «Пісні про Нібелунгів».
20. Лицарська культура і хрестові походи.
21. Провансальська куртуазна лірика.
22. Мотив кохання і страждання у творчості Джауфре Рюделя.
23. Особливості творчості Бертрана де Борна.
24. Значення творчості Вальтера фон дер Фогельвейде для розвитку європейської поезії.
25. Поезія вагантів як самобутнє явище культури доби Середньовіччя.
26. Новаторство Кретьєна де Труа у романах «артурівського циклу».
27. Роман «Трістан та Ізольда» та його інтерпретація у поемі Лесі Українки «Ізольда Білорука».
28. Роман Жозефа Бедьє «Трістан та Ізольда» як реконструкція текстів Тома і Бєруля.
29. Роман Томаса Мелорі «Смерть Артура» як прощання із золотим віком лицарства.
30. Морально-етичні проблеми роману Вольфрама фон Ешенбаха «Парцифаль або Святий Грааль».
31. Система образів у романі Гартмана фон Ауе «Бідний Генріх».

32. Жанрові особливості романів візантійського циклу.
33. Жанри сатиричної літератури середньовічного міста.
34. Ідейно-художні особливості «Романа про Троянду».
35. Специфіка відображення суспільних проблем у анімалістичному епосі «Роман про Лиса».
36. Образи позитивних героїв у фабльо.
37. Мандрівні сюжети у шванках про попа Аміса Штрікера.
38. Тематика та проблематика містерій.
39. Традиції та новаторство «Міраклія про Теофіла» Рютбефа.
40. Значення творчості Адама де ла Аля для формування світського європейського театру.
41. Жанри середньовічної драми та їх роль у розвитку європейської культури.
42. Вплив традицій народної сміхової культури на виникнення фарсу.
43. Мотиви роману про «Трістана та Ізольду» у поемі В. Скотта «Сер Трістрем».
44. «Роман про Ренара» у творчості Івана Франка.
45. Вплив скандинавської міфології на творчість Дж. Толкіна.
46. Доба лицарства та її відтворення у романі В. Скотта «Айвенго».
47. Хрестові походи та їх рецепція у романі Г. Сенкевича «Хрестоносці».
48. Образ доктора Фауста у літературі Середніх віків та доби Відродження.
49. Специфіка гробіанського гумору у німецьких народних книгах про Тіля Ейленшпігеля.
50. Рецепція літератури Середніх віків у романі Анджея Сапковського «Вежа блазнів».

Тематика рефератів (презентацій) до другого модульного контролю

1. Гуманізм як ідеологія доби Відродження.
2. «Великий Морганте» Луїджі Пульчі як епопея нового типу.
3. Тема кохання у поемі Матео Боярдо «Закоханий Орландо».
4. Еволюція образу Роланда у поемі Лудовіко Аріосто «Несамовитий Орландо».
5. Нове життя Данте як жанр любовної автобіографії.
6. Поема Данте «Божественна комедія» та її інтерпретація у романі Дена Брауна «Інферно».
7. Змагання розуму і почуттів у поемі Данте «Божественна комедія».
8. Новий діалог особистості зі світом у збірці Петрарки «Канцоньєре».
9. Ренесансна широта світосприйняття у «Декамероні» Боккаччо.
10. Дослідження жіночого характеру у повісті Джованні Бокаччо «Елегія мадонни Ф'яметти».
11. Ідеал державної влади у трактаті Нікколо Макіавеллі «Державець».
12. Останній ренесансний і перший бароковий поет Торквато Тассо.
13. «Місто Сонця» Томмазо Кампанелли як взіреть ренесансної утопії.

14. Відображення моральних тенденцій «Божественної комедії» Данте у збірці Маргарити Наваррської «Гептамерон».
15. Творчість Франсуа Війона як зразок поезії проторенесансу.
16. Гуманістична проблематика у романі Франсуа Рабле «Гаргантюа і Пантагрюель».
17. Шляхи побудови ідеального суспільства у романі Франсуа Рабле «Гаргантюа і Пантагрюель».
18. Своєрідність сонетів Пера де Ронсара.
19. Традиції ренесансного сміху у «Похвалі глупоті» Еразма Роттердамського.
20. Творчість Мартіна Лютера та її вплив на розвиток німецької літератури.
21. «Промови», «Діалоги», «Нові діалоги» Ульріх фон Гуттена як свічадо доби.
22. Каталог дурнів у сатирі С. Бранта «Корабель Дурнів».
23. Німецька народна книжка «Доктор Фаустус» та її роль у розвитку світової літератури.
24. «Кентерберійські оповідання» Джеффри Чосера – поетична енциклопедія англійського життя XIV століття.
25. Модель ідеального суспільства в «Утопії» Томаса Мора.
26. Значення творчості Філіпа Сіднея для англійської поезії.
27. Своєрідність «евфуїстичного» стилю романів Джона Лілі.
28. Крістофер Марло як засновник жанру ренесансної трагедії.
29. Новаторство поеми Едмунда Спенсера «Королева фей».
30. «Шекспірівське питання» та його вирішення у наш час.
31. Тема кохання у сонетах В. Шекспіра та Ф. Петрарки.
32. Тема «пам'ятника» у сонетах В. Шекспіра.
33. Трагедія В. Шекспіра «Ромео і Джульєтта» та її кіноверсії.
34. Трагедія «Ромео і Джульєтта» В. Шекспіра та її інтерпретація у однойменному творі Карела Чапека.
35. Ренесансна проблематика трагедії В. Шекспіра «Король Лір».
36. Гамлет як найтрагічніший герой трагедій В. Шекспіра.
37. Специфіка фіналу трагедії В. Шекспіра «Отелло».
38. Трагічний конфлікт у «Макбеті» В. Шекспіра.
39. Ренесансний сміх у комедії В. Шекспіра «Сон літньої ночі».
40. Вплив жанру утопії на трагікомедію В. Шекспіра «Буря».
41. І. Франко як дослідник творчості В. Шекспіра.
42. Значення творчості Лопе де Веги для розвитку іспанської драматургії.
43. Тематика і проблематика комедії Лопе де Веги «Собака на сні».
44. Традиції шахрайського роману у творі Матео Алемана «Гусман з Альфараче».
45. «Лузіада» Луїса де Камоенса як вірєць героїчної генеалогічної поеми.
46. Життя Сервантеса як типова ренесансна біографія.
47. Світ двох реальностей у романі Сервантеса «Дон Кіхот».
48. Комізм і трагізм образу Дон Кіхота.

49.Гамлет і Дон Кіхот як вічні образи світової літератури.

50.Доба Відродження у ліриці Ліни Костенко.

Методичні рекомендації до написання та оформлення рефератів

Реферат є видом самостійної роботи студента. Це індивідуальна дослідницька робота у формі доповіді, написаної на основі критичного огляду літературних та інших джерел. Для його підготовки використовують невелику кількість джерел.

У рефераті оглядово розглядають певну наукову проблему. Автор реферату подає у ньому думки науковців з приводу означеної проблеми: літературного явища, періоду, літературного твору. Однак у роботі потрібно висвітлити не тільки найголовніше з обраної теми, але й дати власну оцінку та зробити висновки.

Текст роботи може бути набрано на комп'ютері або написано від руки на листах формату А 4. Загальний обсяг роботи не повинен перевищувати 10 аркушів (якщо текст набрано на комп'ютері) та 12 аркушів (для рукописного тексту) і не повинен перевищувати максимальну межу.

Якщо текст роботи набирається на комп'ютері, необхідно дотримуватись наступних вимог до її оформлення:

1. Розмір шрифту – 14 кеглем.
2. Відстань між рядками – 1,5 інтервала.
3. Параметри сторінки – формат А 4.
4. Розташування – книжне.

Верхній, нижній берег – 20мм., лівий берег – 20мм., правий берег – 20мм.

Реферат має чітку структуру і складається з таких частин: титульний аркуш; зміст (план); вступ; основна частина; висновки; список використаних джерел (перелік посилань); додатки (за необхідності).

Титульний аркуш є першою сторінкою реферату, який містить назву вищого навчального закладу, факультету, кафедри, де виконана робота; назву реферату; дані автора реферату та викладача, що керує роботою, назву міста, у якому виконано реферат, та рік виконання.

Зміст реферату подають безпосередньо після титульного аркуша, починаючи з нової сторінки. До змісту входять структурні елементи в такому порядку: вступ; потім послідовно вказані назви всіх розділів, підрозділів, підпунктів (якщо вони є); висновки; список використаних джерел.

У вступі автор обґрунтовує актуальність теми (вказує причини вибору саме цієї теми, а не іншої, відповідає на питання, у чому полягає важливість та необхідність вивчення обраної проблематики), розкриває мету чи основне завдання реферату, дає короткий огляд літератури з теми (вказує імена науковців, зазначає назви їхніх наукових робіт у хронологічному порядку, у яких розглянуто аспекти обраної теми). Вступ необхідно починати з нової сторінки. Рекомендований обсяг вступу – до 1-ї сторінки.

Основну частину реферату (якщо дозволяє тема та обсяг реферату) зазвичай поділяють на підрозділи чи підпитання. В основній частині реферату автор послідовно, чітко й у логічній послідовності розкриває проблематику обраної теми. Основну частину реферату починають писати з нової сторінки. А от підрозділи чи підпитання в рефераті зазвичай не починають з нової сторінки.

У висновках автор робить узагальнення стосовно того наукового матеріалу, який було залучено до джерел реферату, коротко розкриває власне бачення проаналізованої в роботі проблеми, окреслює перспективи у вивченні теми чи вказує на суперечності або неоднозначності у трактуванні явища, розглянутого у рефераті. Висновок необхідно починати з нової сторінки. Рекомендований обсяг висновку – до 1-ї сторінки.

У списку використаної літератури (перелік посилань) необхідно в алфавітному порядку та за встановленими бібліографічними нормами подати точні назви усіх підручників, посібників, нарисів, статей, словників та ін., які були використані у процесі підготовки реферату.

Слід зазначити, що сьогодні, коли дуже широко застосовуються новітні електронні інформаційні джерела, необхідно максимально обережно ставитися до так званих «банків рефератів», які вони пропонують. У

більшості випадків такі реферати мають низьку якість, містять суперечливі висновки, безліч фактичних, логічних, стилістичних, граматичних помилок, викривлюють цитати і прізвища історичних постатей. Крім того, подібні реферати не оформлені відповідним чином і не витримані структурно. Студент, який механічно користується таким рефератом не може претендувати на високу оцінку.

Саме через це студенти повинні відповідально ставитися до використання подібної інформації і ретельно перевіряти її за допомогою інших, більш авторитетних, джерел.

Обов'язковим етапом роботи над рефератом є його захист, який також вважається різновидом самостійної роботи і передбачає коротке викладення студентом головного змісту свого дослідження та відповіді на запитання викладача та студентів. У ході захисту легко визначити ступінь обізнаності автора у досліджуваній темі та рівень його теоретичної підготовки, вміння публічно відстоювати власну точку зору. Відповідно до цих критеріїв і оцінюється реферат.

Написання та захист реферату є ґрунтовною підготовкою студентів до написання курсових, бакалаврських та магістерських робіт, наукових статей та до їхнього кваліфікованого захисту.

Методичні рекомендації до створення презентації

Презентація є одним із видів самостійної роботи студента, який дозволяє останньому висловити свою думку, користуючись вербальними, графічними, звуковими, анімаційними та мистецькими засобами.

Під час створення презентації (з використанням програми PowerPoint) студент може на свій розсуд обирати структуру та дизайн слайдів, але вони мають бути оформлені грамотно й на належному науковому рівні. Зображення та текст повинні бути виразно видні. Оформлення має допомагати сприйманню матеріалу, а не відволікати слухачів.

Не варто поміщати в презентацію слайди, що містять лише текст чи багато тексту. Презентація зазвичай не повинна перевищувати 15–20 слайдів. Тло слайдів презентації бажано обрати одне для всієї презентації. Можна скористатися шаблонами, які містить програма. Бажано, щоб кольори схем, діаграм, малюнків були яскравішими за тло, а отже краще використовувати світле тло з невеликою кількістю декоративних елементів.

Бажано не використовувати складних прописних шрифтів, кегль шрифтів має бути не менше, ніж 24 пункти. В одному слайді доцільно вміщувати не більше, ніж 12-15 рядків тексту

Перед тим, як почати роботу над презентацією необхідно добре продумати титульний слайд та заголовок презентації. На титульному слайді вказують: тема лекції, ПІП автора (студент/ка) і керівника роботи.

З першого слайду аудиторія, як мінімум, повинна одразу зрозуміти, про що буде йти мова, а як максимум, зацікавитися обраною темою. Для слайдів вибирайте тільки найголовнішу інформацію та намагайтеся скоротити кількість слайдів до мінімуму. Один слайд – одна думка. Текст має містити прості речення. Дієслова мають бути в одній часовій формі.

Не забувайте про зв'язок між слайдами. Щоб ваша презентація створювала цілісне враження, між слайдами повинен бути зв'язок, тобто, кожен наступний слайд повинен бути пов'язаний із попереднім ідейним або логічним зв'язком. Не захоплюйтеся надміру ефектами та анімаціями. Перенасичення презентації яскравою анімованою графікою та затяжними ефектами переходу між слайдами відволікає увагу від основної теми презентації та швидко втомлює слухачів.

У передостанньому слайді необхідно зробити чіткі висновки до яких ви прийшли в результаті вашого дослідження. Фінальний слайд повинен містити список літератури до теми вашої презентації.

Для того, щоб отримати вищу оцінку студент повинен захистити презентацію перед одногрупниками. Захист полягає у представленні самостійної роботи та відповіді на питання, які стосуються теми презентації.

РОЗДІЛ 5. Комплекс питань до підсумкового контролю

1. Хронологічні межі Середньовіччя.
2. Перехід від античності до середньовіччя як світоглядна революція: від орієнтації на «природний космос» і «раціональний логос» до орієнтації на надприродного бога та ірраціональну віру.
3. Нова художня мова середньовічної культури: перехід від мімесиса (наслідування) до фантазії (вигадки).
4. Примат моральних цінностей над естетичними у Новому Завіті і християнській літературі середньовіччя.
5. «Сповідь» Аврелія Августина як неперехідний за значенням зразок християнської літератури.
6. Взаємопроникнення серйозного (трагічного) і смішного (комічного) як характеристика народного світогляду середньовіччя.
7. Які явища вплинули на розвиток літератури раннього середньовіччя?
8. Усна народна творчість та її значення для розвитку середньовічної культури.
9. Загальні особливості епосу архаїчного (додержавного) і героїчного (державного).
10. Кухулін – герой стародавніх ірландців, характерні риси цього улюбленого народного героя.
11. Англосаксонська поема «Беовульф».
12. Родові ісландські саги, відображення в них буття скандинавців у «добу вікінгів».
13. Тематика і поетика ірландських саг.
14. Значення «Старшої Едди» для вивчення культури скандинавських народів
15. Скальди і особливості їх поезії.
16. Роль і значення народних співців (жонглерів, хугларів, шпільманів) у розвитку європейського епосу.
17. Особливості героїчного епосу доби розквіту феодалізму в Іспанії, Франції та Германії.
18. Історична основа і епічна поетика «Пісні про Роланда», особливості епічної та художньої мови «Пісні».
19. Народність «Пісні про Роланда», характер епічного героя «Пісні».
20. Тема звільнення батьківщини, антиаристократична спрямованість «Пісні про Сіда».
21. «Пісня про мого Сіда»: епічний герой, національне і загальнолюдське в його образі.
22. «Пісня про Нібелунгів»: сюжетні джерела, вплив куртуазної культури.
23. «Пісня про Нібелунгів»: народність поеми, моральні проблеми і характер їх вирішення.

24. Лицарська поезія, жанрові і тематичні її особливості.
25. Поезія вагантів та її місце в розвитку європейської поезії.
26. Тематика і поетика куртуазної лірики.
27. Міннезанг, основні напрями, зв'язок раннього міннезангу з народною поезією.
28. Рицарський роман, жанрові і тематичні його особливості.
29. Новаторство Крет'єна де Труа у розвитку європейського епосу.
30. Сюжетні джерела роману «Трістан та Ізольда»
31. «Роман про Лиса» – зразок тваринного епосу, структура поеми, авторство.
32. Соціально-політичне звучання поеми В. Ленгленда «Видіння Петра-Орача».
33. Жанри середньовічної драми, різновиди містерій, їх роль у житті середньовічного суспільства.
34. Фарс – провідний народний жанр середньовічного театру.
35. Тематика, художні особливості фавль та шванків.
36. Соціально-економічні та політичні передумови західноєвропейського Відродження.
37. Філософські основи ренесансного антропоцентризму, основні принципи Ренесансу.
38. «Божественна комедія» Данте як підсумок словесної художньої культури Середньовіччя і як передвісниця літератури Відродження.
39. Розмаїття змісту «Божественної комедії» Данте: морально-релігійний, історико-політичний, біографічний.
40. «Божественна комедія» Данте: жанр, композиція, символіка, алегоричність.
41. Лірична збірка Данте «Нове життя», її побудова, жанрова своєрідність.
42. Головні проблеми трактатів Данте «Бенкет» і «Про народне красномовство».
43. Франческо Петрарка, ренесансні риси його особистості, провідні мотиви його творчості.
44. Збірка ліричних поезій Петрарки «Канцоньєре», її гуманістичний зміст, особливості поетичної майстерності, прекрасне і загальнолюдське в образі Лаури.
45. Жанрова особливість збірки новел Боккаччо «Декамерон», суть назви твору, сюжетне обрамлення і його ідейно-художнє призначення.
46. Головні теми новел «Декамерона», охоплення реальної дійсності в них.
47. Творчість Франсуа Війона як передренесанс французької літератури («Малий заповіт», «Великий заповіт»).
48. «Гаргантюа і Пантагрюель» Франсуа Рабле: жанр і композиція, система образів, гуманістична проблематика твору.
49. Сутність «раблезіанського сміху», об'єкти висміювання в романі «Гаргантюа і Пантагрюель».

50. Віршована сатира Себастьяна Бранта «Корабель дурнів» як найвизначніший твір раннього німецького Відродження.

51. «Похвала Глупоті» Еразма Роттердамського як своєрідна енциклопедія тогочасної дійсності, провідні філософсько-моральні мотиви твору.

52. «Дон Кіхот» Сервантеса: історія написання твору, жанр, композиція,

53. Дон Кіхот і Санчо Панса: спільне і подібне, проблема сутності людини, внутрішній світ героїв.

54. Передренесансні процеси в культурі Англії («Кентерберійські оповідання» Джефрі Чосера).

55. «Утопія» Томаса Мора та її вплив на розвиток жанру утопії в літературі доби Відродження.

56. Вільям Шекспір як людина і автор: творчий доробок, жанрове розмаїття, хронологія творів.

57. Сонети Шекспіра: художня майстерність, теми митця, дружби і кохання в сонетному циклі.

58. Художня своєрідність комедій Шекспіра («Приборкання непокірної», «Сон літньої ночі», «Дванадцята ніч»).

59. Шекспір-трагік, особливості трагедії «Ромео і Джульєтта»: система образів, основні проблеми, фінал.

58. Трагедія «Гамлет» як початок вищого етапу шекспірівської трагедії: сюжет, проблематика, композиція, система образів.

59. Філософсько-моральні мотиви трагедій Шекспіра «Гамлет», «Отелло», «Макбет», «Король Лір» (один твір на вибір).

60. Тематика і проблематика романтичних драм Шекспіра «Цимбелін», «Зимова казка», «Буря» (один твір на вибір).

РОЗДІЛ 6. *Взірці модульних робіт*

Модульна контрольна робота №1
з курсу «Історія зарубіжної літератури. Середні віки. Відродження»
студ. 1 курсу _____ відділення _____ гр.

I варіант

1. **Тематика, жанрова особливість, композиція, система образів** твору «Роман про Троянду» Гільйома де Лорріса та Жана Клопінеля.
2. **Чому** період правління Карла Великого називають «Каролінгським Відродженням»?
3. Порівняйте, що **спільного і відмінного** в образах Роланда і Сіда.
4. Охарактеризуйте особливості розвитку раннього **Середньовіччя**.
5. Назвіть найвідоміших трубадурів Провансу.
6. Назвіть час **створення**, головну думку, персонажів «Поєми про Беовульфа».
7. Поясніть значення слів: «хуглар», «альба», «видіння».
8. Назвати **автора, жанр і тематику** твору: «Ерек та Еніда», «Гра про Робіна і Маріон», «Про град Божий».
9. Назвіть і охарактеризуйте основні тематичні групи **лицарського роману**.

Модульна контрольна робота №2
з курсу «Історія зарубіжної літератури. Середні віки. Відродження»
студ. 2 курсу _____ відділення _____ гр.

---

2 варіант

1. **Тематика, композиція, система образів** книги «Декамерон» Бокаччо.
2. **Чому** трагедію В. Шекспіра «Гамлет» називають шедевром світової літератури?
3. Порівняйте, що **спільного і відмінного** в образах Дон Кіхота та Санчо Панси.
4. Творчість «Плеяди» – це...
7. Назвати **автора, жанр і тематику** твору: «Собака на сні», «Міра за міру», «Амадіс Гальський», «Похвала глупоті».
8. Назвіть прогресивний рух Відродження, спрямований на визволення особистості з тенет середньовічної ідеології.
  1. академізм
  2. атеїзм.

3. гуманізм
4. реформація
5. єресь
9. Перший день у «Декамероні» розпорядницею є
  1. Пампінея
  2. Ф'ямметга
  3. Філомена
  4. Емілія
  5. Еліза

РОЗДІЛ 7. Художні твори, рекомендовані для прочитання

Середньовічна література

1. Література Ірландії – «Саги про Кухуліна»;
2. Література Ісландії – «Старша Едда», «Молодша Едда»;
Англосаксонський епос «Беовульф»;
3. Французький героїчний епос – «Пісня про Роланда»;
4. Іспанський героїчний епос – «Пісня про мого Сіда»;
5. Німецький героїчний епос – «Пісня про Нібелунгів»;
6. Лірика провансальських трубадурів;
7. Лірика вагантів і мінезингерів;
8. «Роман про Лиса»;
9. Гільйом де Лорріс. Жан де Мен «Роман про Троянду»;
10. Вольфрам фон Ешенбах – «Парцифаль або святий Грааль»;
11. Тома «Трістан та Ізольда»;
12. Беруль «Трістан та Ізольда»;
13. Кретьєн де Труа – «Ланселот, або лицар підводи»; «Ерек та Еніда»;
«Персеваль, або повість про Грааль» (за вибором);
14. Гартман фон Ауе – «Бідний Генріх»;
15. «Флуар і Бланшефлор»;
16. Рютбеф «Міраклі про Теофіла»;
17. Адам де ла Аль «Гра в альтанці»; «Гра про Робіна та Маріон»;

Література доби Відродження

1. Данте Аліг'єрі – «Божественна комедія», «Нове життя» («Vita nova»);
2. Франческо Петрарка – «Канцоньєре»;
3. Джованні Бокаччо – «Декамерон», «Ф'єзоланські німфи»;
4. Нікколо Макіавеллі – «Казка про Бельфагора», «Мандрагора»;
5. Торквато Тассо – «Звільнений Єрусалим»;
6. Франсуа Війон – «Малий заповіт», «Великий Заповіт», «Баляда прикмет», «Баляда істин навпаки»;
7. Франсуа Рабле – «Гаргантюа і Пантагрюель»;
8. П'єр де Ронсар – Сонети;
9. Себастьян Брант – «Корабель дурнів»;
10. Еразм Роттердамський – «Похвала глупоті»;
11. Мігель де Сервантес – «Дон Кіхот», «Повчальні новели»;
12. Лопе де Вега – «Овече Джерело» («Фуенте Овехуна»), «Собака на сні», «Дівчина з глечиком» (за вибором);
13. Джеффри Чосер – «Кентерберійські оповідання»;
14. Томас Мор – «Утопія»;
15. Філіп Сідней – «Арістотель і Стелла»;

- 16.Едмунд Спенсер – «Королева фей»;
- 17.Крістофер Марло – «Трагічна історія доктора Фауста»;
- 18.Вільям Шекспір – «Приборкання норовливої», «Сон літньої ночі», «Дванадцята ніч», «Ромео і Джульєтта», «Гамлет», «Отелло», «Король Лір», «Макбет», «Сонети», «Буря», «Зимова казка».

РОЗДІЛ 8. Словник термінів

Альба – (від прованс. Alba – світанок) – світанкова пісня.

Альбігойці – учасники єретичного руху у XII – XIII ст. Виступали проти догматів католицької церкви й землеволодіння. Розгромлені у ході хрестового походу.

Агіографія (від грецьк. bagios – святий, grapho – пишу) – житія святого.

Антропоцентризм – уявлення про світобудову, яка формується довкола людини як центра.

Апокриф (від грецьк. таємничий, заповітний) – неканонізовані, тобто не визнані церквою релігійні тексти, перекази тощо. Данте використовував апокрифи, створюючи «Божественну комедію».

Архаїчний – давній, старовинний, застарілий.

Васал (лат. vassalus) – підлегла, залежна особа. У Середні віки, здебільшого в Західній Європі, феодал, що отримував землю від іншого, більшого феодала, за що виконував військову та інші повинності.

Грааль – у кельтському фольклорі це талісман, що може насичувати людей. За поширеними у християнському світі уявленнями Грааль – чаша-дароносиця.

Героїчний народний епос – збірна назва фольклорних творів різних жанрів, у яких відображена воля, завзяття народу у боротьбі з ворогом, злом, кривдою, соціальним і національно-релігійним гнітом, прославляються розум, сила, мужність воїнів, богатирів, народних месників.

Гімн – урочиста релігійна пісня в прозі або віршах.

Готика – стиль, як правило, західноєвропейської архітектури XII – XV ст., що характеризується гостроверхими спорудами, стрілоподібними склепіннями, великою кількістю скульптурних прикрас.

Гуманізм – вчення про самоцінність людини, яке утверджує людину як зміст і основу буття.

Драма літургійна (грецьк. Leiturgia – служба, богослужіння) – середньовічна театральна вистава за біблійними сюжетами, яка входила до складу літургій на Різдво та Великдень і виконувалася в храмі.

Жонглер (у Франції), **шпільман** (у Німеччині), **хуглар** (в Іспанії) – виконавці й автори обробок народної поезії, професійні мандрівні епічні співаки й музиканти.

Індивідуалізм – риса світогляду, яка характеризується самопротиставленням окремого індивіда колективу та суспільству.

Інквізиція – надзвичайно жорстока судово-поліцейська організація у католицькій церкві, заснована у XIII ст. для боротьби з єретиками.

Ле – епічний жанр середньовічної французької поезії, невелике оповідання на героїчні, казкові, побутові (близькі до фабльо) теми.

Літургія – спільна справа, осягнення божественного буття шляхом відправлення священного ритуалу.

Лицар (від нім. «кіннотник») – представник військово-землевласницького стану у Західній Європі доби Середньовіччя.

Канцона – (італ. canzone – пісня) – пісня трубадурів про лицарське кохання. У процесі стилізації виникла зменшена форма, яка в Італії називалася канцонетою, а у Франції – шансонеткою.

Католицизм – один із основних напрямів у християнстві поряд з православ'ям і протестантизмом.

Клерикальна література – церковна література.

Куртуазна література (франц. courtois – ввічливий, чемний) – світська лицарська література Європейського Середньовіччя з мотивами культу жінки або пригод лицарів.

Мім (грецьк. mimos – лицедій) – одна з форм народного театру, невелика сценка з повсякденного життя комічного, розважального характеру.

Міннезанг (від нім. mine – любов і sang – пісня) – любовна пісня.

Міннезингер (нім. Minnesinger – співець любові) – німецький поет-музикант доби Середньовіччя, автор творів куртуазної любовної лірики.

Міракл (франц. Miracle – від лат. miraculum – диво) – жанр середньовічної віршованої драми, заснованої на житті, діяннях і чудесах святих або Богородиці.

Містерія (від лат. mysterion – таїнство, служба) – жанр релігійної драми XII ст. – середини XV ст., в якому поєднувалася літургійна драма і «мімічні містерії» (міські процесії на честь релігійних свят або урочистих з'їздів до міста королів). Основними групами містерій були різдвяні й великодні.

Містицизм – релігійно-філософський світогляд, заснований на вірі в надприродне, таємниче.

Мораліте (франц. moralite – від лат. moralis – моральний) – жанр повчальної алегоричної, переважно віршованої драми, в якій відтворювалися події, взяті з реального щоденного життя.

Пасторела (від латин. pastoralis – пастуший) – пісня про любов лицаря до пастушки.

Протестантизм – один із напрямів в християнстві наряду з католицизмом і православ'ям, який виник у результаті Реформації в XVI – XVII ст., що проходив під гаслами виправлення католицизму в дусі першопочаткових євангельських ідеалів, заперечення посередницької ролі церкви між людиною і Богом.

Реконкіста – (від ісп. Reconquistar – відвойовувати) – боротьба за звільнення земель, захоплених арабами й берберами (пізніше їх називали маврами). Почалася реконкіста у 718 р. і тривала до кінця XV століття.

Ренесансний гуманізм – напрям у літературі та мистецтві, який зародився у XIV ст. в Італії, у творах мистецтва проявлявся у відображенні природної сторони матеріальної дійсності, на відміну від

католицької готики, яка вважала життєву конкретику проявом гріховного і потворного.

Реформація – релігійний і соціально-політичний рух у Європі XVI ст., спрямований проти католицької церкви, що привів до появи нового напрямку в християнстві – протестантизму і створення духовних передумов для капіталізму.

Сага (давньосканд. Saga – те, про що розповідають) – прозовий твір.

Сакральний – світоглядна категорія, яка виділяє сфери буття, що сприймаються як відмінні від буденної реальності, особливо ціннісні, священні.

Сеньйор (від лат. senior) – старший.

Серена (від sera – вечір) – вечірня пісня, темою яких було освідчення в коханні. На цій основі сформувались серенади.

Скальди – спочатку дружинні співці, пізніше професіональні придворні поети.

Скандинави – у країнах Європи їх називали норманами, що означало «північна людина».

Скела – сказання, розповідь (переважно про захисника роду). За жанровими ознаками ідентична скандинавській сазі. Тому ірландські скели часто називають сагами.

Сонет – (італ. sonetto) – ліричний вірш із 14 рядків, що складається з двох чотирирядкових строф (катренів) і двох трирядкових строф (терцетів). У Данте римування: АББА АББА CDF CDF (у терцетах рима варіюється). Пізніше в «італійському», «французькому», «англійському» сонеті прийняті інші схеми римування.

Сирвента – (прованс. sirventes) – пісня трубадурів на теми громадського та політичного життя.

Схоластика – 1) середньовічна релігійно-ідеалістична філософія, представники якої намагалися теоретично обґрунтувати релігійний світогляд; властива їм оглядовість, догматизм, звернення до Біблії як найвищого критерію істини; 2) суха, мертва наука, буквоїдство.

Сюзерен (франц. suzerain) – вищий сеньйор.

Тотем (буквальне значення «його рід») — тварина, рослина, предмет неживої природи, який вважався прародичем і покровителем роду.

Трубадур (франц. troubadour, від Прованс. trobar – винаходити, віршувати) – середньовічний провансальський поет XI–XIII ст., який виконував свої твори під акомпанемент скрипки чи будь-якого іншого інструменту.

Трувер (франц. trouvere – знаходити, творити) – поет XII – XIII ст., який складав епічні пісні на основі фольклорних джерел.

Турнір – змагання лицарів у середньовічній Західній Європі.

Фабльо (франц. fabliau) – оповідання, байка.

Фарс (франц. Farse, від лат. farsio – начиняю, наповнюю) – малий комічний жанр, старовинна весела комедія побутового змісту, яка відзначалася доступністю, гумором, сатиричною спрямованістю, вільнодумством, була близькою до буфонади, комедії масок, інтермедії.

Фастнахтшпіль (нім. fastnachtspiel, від fastnacht – масниця, spiel – гра, буквально «масницька гра») – жанр німецького народного комічного театру, в основу якого були покладені народні звичаї та весняні обряди.

Шванк (нім. schwank – жарт) – невеличкі гумористичні чи сатиричні оповідання переважно побутової тематики.

РОЗДІЛ 9. Художні тексти для виразного читання

Джауфре Рюдель (середина XII століття)

Кансона

Мені під час травневих днів
Приємний щебет віддалік,
Зринає в пам'яті без слів
Моє кохання віддалік.
Навік я неспокійний став,
І не ростуть квітки між трав,
Як зимно у душі мені.
Я щастя у житті зустрів
В моїм коханні віддалік.
Немає в світі кращих днів
Ні поблизу, ні віддалік!
Коли б я лиш надію мав,
У царство маврів я помчав,
Обдертий весь, в самотині.
Немає в світі кращих снів –
Примчать до неї віддалік,
І чуть слова її, мов спів,
І розмовлять не віддалік,
А віч-на-віч, щоб не шукав
Я більш її, щоб не страждав,
Щоб другом був її всі дні.
Щоб я від горя не смутнів,
Кохання тішить віддалік.
Далеко до її країв.
Даремно мріять віддалік.
Хоч цілий вік я мандрував,
Але я там ще не бував.
Безжальні думи навісні!
Господь не раз людей жалів.
Святе кохання віддалік!
Та поки що я весь змарнів, –
Про неї мрію віддалік.
О, до прочан би я пристав
Та посох би з собою взяв,
Щоб бачить очі неземні!
Коли б Господь мене привів
Скоріш до неї віддалік,
Щоб я признатись їй посмів
І більш не мучивсь віддалік,

Щоб кожен кущ і кожен став
Ще кращим біля неї став,
Щоб стали обрії ясні!
На мене жаль, на мене гнів,
Що я кохаю віддалік.
Я чистим принести зумів
Своє кохання віддалік.
Сумним я від кохання став.
Невже святий мене скарав,
Щоб мучивсь я в святій борні?
Сумним я від кохання став.
Ганьба тому, хто покарав,
Щоб мучивсь я в страшній борні!
Переклад М. Терещенка

Франсуа Війон (1431 – після 1463)

Балада неймовірностей

Працює ледар безупинно,
Тиран нас милосердя вчить,
Найліпша в світі їжа – сіно,
Пильнує добре той, хто спить,
Хоробрий, хто в бою тремтить,
Найвища добродійність – зрада,
Лиш від закоханого ждять
Найрозумнішої поради.
Для пологів є домовина,
Врожай – найтяжче з лихоліть,
Поб'ють – сміятись є причина,
Хто виграє, тому й платить,
Водою греблю слід гатить,
Ми живемо брехні заради, –
Лиш від закоханого ждять
Найрозумнішої поради.
Радіє в злигоднях людина,
Найкраща піч, коли курить,
Сумління чисте – ось провина,
Найбільша чесність – обдурить,
Дівок гулящих слід любити,
Шукати розуму у влади, –
Лиш від закоханого ждять
Найрозумнішої поради.

Балада на прислів'ях

Коза на кризі лиха не мине,
Глек носить воду, поки не поб'ється.
Коханку гріють, поки не спахне,
Кують залізо, тож воно і гнеться,
Всяк вартий того, що йому дається,
Вода весною в ріках прибува,
Хоч дуже швидко час біжить, здається.
Ми довго дожидаємо різдва.
Коли кума базікати почне,
Верзе що хоч, допоки не затнеться,
Швець – шиє, жнець – у полі жита жне,
Біда приходить, та й вона минеться,
Дурний за обіцянками женеться,
Приходять завжди по сівбі жнива,
Хоч, може, й навпаки комусь багнеться.
Ми довго дожидаємо Різдва.
Голодний пес в конурі не засне,
Ідуть на штурм, як місто не здається,
Плід викидають, коли гнить почне,
П'яниця буде пити, поки вп'ється,
Найкраща пісня, а й вона псується,
Як знати наперед її слова;
Життя біжить, – ще тільки рік почнеться,
А ми вже дожидаємо Різдва.
Пересміють смішне на геть сумне,
Сорочка найдорожча мнеться й рветься,
Найбільша радість також промайне,
Де розум плаче – глупота сміється,
Ханжа до раю за життя пропхнеться,
Він спить і бачить чудеса й дива,
Всіляка нитка з кужеля снується,
Ми довго дожидаємо Різдва.
Мій принце! Краще дурневі живеться
Від іншого всілякого єства –
Він ще й на мудреця перекується,
Покіль ми дожидаємо Різдва.

Балада прикмет

Я знаю – мухи гинуть в молоці,
Я знаю добру і лиху годину,

Я знаю – є співці, сліпці й скопці,
Я знаю по голках сосну й ялину,
Я знаю, як кохають до загину,
Я знаю чорне, біле і рябе,
Я знаю, як господь створив людину,
Я знаю все й не знаю лиш себе.
Я знаю всі шляхи й всі манівці,
Я знаю небо щастя й сліз долину,
Я знаю, як на смерть ідуть бійці,
Я знаю і чернички спідничину,
Я знаю гріх, але грішить не кину,
Я знаю, хто під течію гребе,
Я знаю, як в бочках скисають вина,
Я знаю все й не знаю лиш себе.
Я знаю – коні є і є їздці,
Я знаю, скільки мул бере на спину,
Я знаю, хто працює без упину,
Я знаю сну й пробудження хвилину,
Я знаю Рим і як він всіх скубе,
Я знаю і гуситську всю провину,
Я знаю все й не знаю лиш себе.
Я знаю палац, знаю і хатину,
Я знаю цвіт, і плід, і соб-цабе,
Я знаю смерть і знаю домовину,
Я знаю все й не знаю лиш себе.

Балада поетичного змагання в Блуа

У спразі гину біля водограю,
Зубами біля вогнища січу,
Чужинцем в рідному краю блукаю,
Німуюю криком, мовчки я кричу,
Я догола зодягнений в парчу,
Сміюсь від сліз, від балачок німію,
радію серцем в муках безнадії,
В стражданні є для мене щастя хміль,
Жебрак – скарбами світу володію,
Скрізь прийнятий, я гнаний звідусіль.
Непевний того, в чому певність маю,
Я бачу світло, як задму свічу,
І знаю тільки те, чого не знаю,
Знання химерним випадком вважаю,
Зірвавши банк, весь програш я плачу.

«Добраніч!» – прокажу, коли задніє,
Боюся впасти, лежачи на дні я,
Здоровий – почуваю вічний біль,
Безрідний – спадщини чекати смію,
Скрізь прийнятий, я гнаний звідусіль.
Стурбований життям – турбот не знаю,
Плюю на скарб, але за ним лечу,
Не злість, а доброта мене жахає,
Той кращий друг мені, хто запевняє,
Що в голоді я ситий досхочу,
Що білий лебідь вороном чорніє,
Що ворог мій мені на користь діє,
Що істина в брехні – ось в чому сіль! –
Все тямлю й ні чорта не розумію,
Скрізь прийнятий, я гнаний звідусіль.
Мій принце! Вас запевнити я смію:
Не вміючи нічого, все я вмію,
Змиритись докладаю всіх зусиль
І покладаю лиш на вас надію,
Скрізь прийнятий і гнаний звідусіль.
Переклади Л. Первомайського

Роман про Троянду (уривки)

Гійом де Лорріс (початок XIII ст.)

Образ краси

Вона не темний привид млистий,
А наче місяць променистий,
Навколо неї зірочки – Мов ті малесенькі свічки.
У неї ніжна плоть священна,
І вся вона мов наречена,
І біла, наче цвіт лілей.
А якщо вид чи зір очей
Туман якийсь їй застилає,
Вона рум'яна не вживає, – Адже нема потреби їй
Буть штучною в красі своїй.
А коси в'ються аж до п'ят,
Як рідко в котрої з дівчат.
Чудовий ніс, уста і очі.
Всіх тішать чари ці жіночі,
І бог, коли творив її,
Найкращі барви брав свої,
Які лиш є у світі цілім,

А стисло мовить: з личком білим,
Розумна, юна, чарівна, – Приємна і п'янка вона.

Жак Шопінель де Мен (через півстоліття)

Лицемірство

Тут лицемірство, вічне зло,
Та перед людом почало
Свою промову без вагання:
"Послухайте моє казання.
Живу, звичайно, при дворі,
А часом і в монастирі,
Тут – випадково, там – частіш,
Там – інколи, тут – охитніш.
Але найбільше там буваю,
Де краще справжній вид ховаю.
Таке пісне лице у мене,
Коли ношу вбрання смиренне!
Чернець сховати краще вміє,
А світський люд одвертіш діє.
Релігія дозволить все,
Од викриття тебе спасе,
Вона все повиває в тайну,
Бо хитрість має надзвичайну.
І хоч смирення й вірність там,
Не довіряю я ченцям.
Та слухаю їх теревені,
Обмови, брехні їх шалені,
Що хочуть все в туман повити, – Без хитрощів ченцям не жити!
Вони на розум не багаті,
Але задирливі й пихаті.
Хоч їх зухвалість не спинить,
Вдають смиренних кожную мить.
Я не живу з людьми такими,
Якщо живу – гиду ю ними.
А то ще схочеться на гріх
Повіситись від пик таких,
Що люблять день у день брехати,
Святих без сорому вдавати!
Живу я серед шахраїв,
Серед нероб і лихварів,
Що у пошані та в чинах
У світських водяться домах,

Живу з тими я лестунами,
Що хочуть знатись з владарями,
У кого світ увесь в руках,
Хто ходить ніби в бідняках,
Щоб ласувать шматком смачним
І запивать винцем пахким,
Хто ніби любить злидарів,
Щоб стать найбільшим з багачів,
Ловити світ у сіть омани.
Таке життя моє погане!
Не всяк чернець, що носить рясу,
Не їсть у піст і кришки м'яса.
Міняти спосіб життя,
Міняти одяг – майстер я:
То я чернець, то я аскет,
То я прелат, то я поет,
То рицар я, то писар скромний,
Невдаха бідний і бездомний,
То підневільний, то правитель,
То учень я, а то учитель,
То принц, то паж я молодий,
То я юнак, то дід старий,
Усі я мови в світі знаю,
Скрізь інші маски одягаю,
То я Робен, то я Робін,
Я – майстер розмаїтих змін.
Переклад М.Терещенко

Сонети

Данте Аліг'єрі (1265 – 1321)

Сонет XXI

В своїх очах вона несе Кохання,—
На кого гляне, ошчасливить вмить;
Як десь іде, за нею всяк спішить,
Тріпоче серце від її вітання.

Він блідне, никне, множачи зітхання,
Спокутуючи гріх свій самохіть.
Гординя й гнів од неї геть біжить.
О донни, як їй скласти прославляння?

Хто чув її, – смиренність дум свята
Проймає в того серце добротливо.
Хто стрів її, той втішений сповна.

Коли ж іще й всміхається вона,
Марніє розум і мовчать уста.
Таке-бо це нове й прекрасне диво.
Переклад М. Бажана

Франческо Петрарка (1304 – 1374)
Сонет №132

Як не любов, то що це бути може?
А як любов, то що таке вона?
Добро? – Таж в ній скорбота нищівна.
Зло? – Але ж муки ці солодкі, Боже!

Горіти хочу? Бідкатись негоже.
Не хочу? То даремно скарг луна.
Живлюща смерте, втіхо навісна!
Хто твій тягар здолати допоможе?

Чужій чи власній долі я служу?
Неначе в просторінь морську безкраю,
В човні хисткому рушив без керма;

Про мудрість тут і думати дарма –
Чого я хочу – й сам уже не знаю:
Палаю в стужу, в спеку – весь дрижу.
Переклад Д. Паламарчука.

П'єр де Ронсар (1524 – 1585)
Любов до Кассандри

В ранкових променях іде моя єдина,
Завинута у плащ волосся золотий.
Здається, що каскад із локонів рясний
Спадає владно вниз, цілуючи коліна.
Тебе вподібню я народженій із піни,
Що, виклавши з коси корони верх тугий
45из бурил хвилями волосся шовк сяйний,
Між німф по лону вод на білій мушлі плине.
Яка з жінок тебе затьмарити б могла
Ходою, усміхом, чи сяєвом чола,

Чи томністю очей і лагідністю мови!
У ріках, у гаях, поміж громад гірських
У німф не бачено прекрасних уст таких,
Не кутав їх такий волосся плин шовковий.

До Марії

Марі, усе єство 4биз бурили мені –
І розум, і чуття. Тепер я вже не в силі
Співати, як раніш, у строгім давнім стилі,
Яким би не дерзнув творить низькі пісні.

Принаймні коли б ви, чи наяву, чи в сні,
Несли мені, як дар, не замки і не вілли –
Цілунок хоч один – і втрату б замінили,
Про стиль би і гадки розвіялись сумні.

Шкода! Завжди одне гнітить мене чимало,
Що муза ницою й догідливою стала,
Такої шанувать не буде вже француз.

Лиш муки у душі це збуджує кохання.
Чекати кращого – даремні сподівання.
Над мною ваш тріумф – зневага ніжних муз.

До Єлени

Як будете старі, і над пригаслим жаром
При світлі з прядивом у присмерковий час
Згадаєте мій вірш і скажете нараз:
Була за вроду я прославлена Ронсаром!

Одну лиш із служниць, ще віддану примарам
Тих днів, знайомий звук, що виник і погас,
Прокине з забуття: вона згадає вас
І вашу красоту з її примерклим чаром.

Я ж буду у труні і, привид пам'ятний,
Знайду під миртами солодкий супокій;
І шкода стане вам край огнища смутного,

Що мій сердечний жар зневажили колись.
Тож не гоніть чуття од вашого порога,
Зривайте цвіт троянд, що нині розцвілись.
Переклади Ф. Скляра

Вільям Шекспір (1564 – 1616)

Сонет № 130

Її очей до сонця не рівняли,
Корал ніжнійший за її уста,
Не білосніжні пліч овали,
Мов з дроту чорного коса густа.
Троянд багато зустрічав я всюди,
Та на її обличчі не стрічав,
І дише так вона, як дишуть люди,
А не конвалії між диких трав.
І голосу її рівнять не треба
До музики, милішої мені,
Не знаю про ходу богинь із неба,
А кроки милої – цілком земні.
І все ж вона – найкраща поміж тими,
Що славлені похвалами пустими.

Переклад Д. Паламарчука.

РОЗДІЛ 10. Список літератури

Основна

1. Безруков А. В. Історія зарубіжної літератури: від античності до початку ХІХ ст. : навч. посіб. для студентів філол. спец. ЗВО. Дніпро : ФОП Касян-Шаїнський, 2021. 165 с.
2. Насмінчук Г. Й. Зарубіжна література ранніх епох: Античність, Середньовіччя, Відродження: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Рута, 2013. 211 с.
3. Поліщук Л. Б. Історія зарубіжної літератури. Античність. Середні віки. Відродження : навч.-метод. посіб. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017.156 с.
4. Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література: Від античності до початку ХІХ ст. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2013. 368 с.
5. Боговін О. В. Історія зарубіжної літератури Середніх віків та Відродження: навч.-метод. посіб. для студентів / О. В. Боговін. Бердянськ : Ткачук О. В. [вид.], 2015. 243 с.
6. Давиденко, Г. Й. Історія зарубіжної літератури середніх віків та доби Відродження: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл / Г. Й. Давиденко, В. Л. Акуленко. Київ : Центр учбової л-ри, 2007. 248 с.
7. Яременко Н. В. Історія зарубіжної літератури. Епоха Середніх віків та Відродження: навчальний посібник / Наталія Володимирівна Яременко, Наталія Євгенівна Коломієць. Кривий Ріг, 2012. 184 с.
8. Давиденко Г.Й. Історія західноєвропейської літератури раннього та зрілого Середньовіччя. Суми: Університетська книга, 2006. 261 с.
9. Кирилюк З.В. Література Середньовіччя. Харків, 2003.
- 10.Ковбасенко Ю.І. Доба Середньовіччя. К., 2009
- 11.Шаповалова М.С., Рубанова Г.Л., Моторний В.А. Історія зарубіжної літератури. Львів: Світ, 1993. 311 с.
- 12.Козлик І. В. Світова література Доби середньовіччя та Епохи відродження. «Картина світу». Естетика. Поетика. – Івано-Франківськ, 2011. – 344 с.

Додаткова

1. Алексеєнко О., Жлуктенко Н. Світ, що грає комедію // Шекспір В. Комедії і трагікомедії / Пер. з англ. Х.: Фоліо, 2008, С. 3–22.
2. Барка В. Пророцтво поета // Данте Аліг'єрі. Божественна Комедія : Рай / Данте Аліг'єрі ; перекладач, упоряд., автор передм. М. Стріха. Львів : Астролябія,2015С.341–357.
3. Бершадська Н. Сонети Шекспіра та їх переклади // Зарубіжна література. 2001. № 39 (247). С. 2 – 7.
4. Борхес Х. Л. Прихована магія «Дон Кіхота» / Хосе Луї Борхес // Борхес Х. Л. Алеф: Прозові твори; Перекл. з ісп. Х.: Фоліо, 2008, С. 403–406.

5. Вороніна Л. Сонети Петрарки і Шекспіра // Зарубіжна література. 2004. № 41. С. 21.
6. Габлевич М. Світло Шекспірового храму : Статті. Переклади. / Марія Габлевич. Дрогобич: Коло, 2016.
7. Гончарук Т. Поняття про «вічний образ». Зображення подвигів Дон Кіхота // Зарубіжна література. 2005. № 40. С. 13.
8. Гейман Н. Скандинавська міфологія / Ніл Гейман. К.: Країна Мрій, 2017.
9. Єйтс, Вільям Батлер. Кельтські сутінки /пер з англ.. Олена О`Лір. Львів: Видавництво «Астролябія», 2023, 224 с.
10. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2-х т./ За ред.. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2005.
11. Кирилюк З.В. Література Середньовіччя: Посібник для вчителя. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2003, 176 с.
12. Курціус Е. Р. Європейська література і латинське середньовіччя. Перекл. з нім. А. Онишка. Львів : Літопис, 2007.
13. Література! Мандрівка світом книжок / Катаріна Маренгольц, Дон Парізі. Х.:Віват, 2018, 192 с.
14. Павличко Д.В. Філософія життя та любові у трактатах і сонетах // Відродження. 1994. № 4. С. 49 – 54.
15. Перепадя А. На маргінесах книг, на маргінесах життя / Анатолій Перепадя // Монтень М. Проби. / З фран. перекл. Анатоль Перепадя. К.: Дух і Літера, 2005. Кн.1. С.7–10.
16. Пронкевич О. Лопе де Вега та його славнозвісні п'єси / Олександр Пронкевич // Вега Л. де. Собака на сні : п'єси / Лопе де Вега ; Пер. Микола Лукаш. Х.: Фоліо, 2017. С. 3–20.
17. Франко І. Данте Аліг'єрі. Характеристика середніх віків. Життя поета і вибір із його поезії // Франко І. Зібрання творів : в 50 т. – Т. 12. К.: Наукова думка, 1978. – С. 7–231.
18. Франко І. Дантова друга любов // Франко І. Зібрання творів : в 50 т. – Т. 12. – К.: Наукова думка, 1978. – С. 232–253.
19. Франко І. Мігуель Сервантес і його «Дон Кіхот» / Іван Франко // Франко І. Зібрання творів: у 50 т. – К.: Наукова думка, 1976 р. – Т. 4. – С. 167–170.
20. Франко І. Передмови до вид. В. Шекспіра (до драматичних творів: «Гамлет», «Приборкана гоструха», «Макбет», «Коріолан», «Юлій Цезар») // Франко І.Я. Зібрання творів у 50-и томах. – К.: Наукова думка, 1980 р., т. 32, с. 156 – 206.

Періодичні фахові видання

Всесвіт: фаховий журнал світової літератури. Київ: Видавничий дім «Всесвіт»: <http://vsesvit-journal.com>

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Сайт УжНУ URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/>
2. Репозитарій УжНУ URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/>
3. Наукова бібліотека УжНУ URL: <http://www.lib.uzhnu.edu.ua/#myCarousel>
4. Бібліотека світової літератури. Оригінали та переклади. Режим доступу: <http://ae-lib.org.ua/>
5. Література доби Середньовіччя. Режим доступу: http://www.ae-lib.org.ua/_lit_medieval.htm
6. Український шекспірівський портал. Режим доступу: <http://shakespeare.zp.ua/>